

Iz razprav

o socialnem razlikovanju

ZDRAVSTVENO
VARSTVO KMETOVIZ GRADIVA, KI GA JE OBRAVNAVALA
OBČINSKA KONFERENCA ZK
V SLOVENSKIH KONJICAH

Na področju zdravstvenega varstva in zavarovanja smo tudi pri nas dosegli pomemben napredek, saj je po načelu solidarnosti zavarovano skoraj vse prebivalstvo v republiki. V zdravstvenem stanju in življenjski dobi prebivalstva pa smo se približali bolj razvitim evropskim državam. Kljub temu pa ugotavljamo tudi pri zdravstvenem varstvu in zavarovanju določene pojave socialnega razlikovanja, zlasti kar zadeva položaj kmetov.

Čeprav so vsi kmetje zdravstveno zavarovani, sta obseg in raven njihovega zdravstvenega varstva občutno manjša od zdravstvenega varstva delavcev. Z uvedbo obveznih oblik zdravstvenega varstva in s povečano finančno pomočjo družbe so se te razlike sicer zmanjšale, vendar so še vedno precejšnje. Zaradi tega je treba podpreti prizadevanja za nadaljnje zmanjševanje teh razlik in za postopno uvedbo enotnega nacionalnega zdravstvenega zavarovanja vsega prebivalstva v republiki.

V Slovenskih Konjicah ima skupnost zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov posebno nezavidljiv položaj. Z neizpolnitimi podatki že od 1. 1965 dalje ugotavljamo, da z normalnimi dohodki iz prispevkov ne moremo pokrivati stroškov za zdravstveno zavarovanje, zato nastajajo leto za leto v skladih skupnosti občutni primanjkljaji. Vzroki za to so v ekonomski pasivnosti skupnosti, ki ima na svojem območju premalo industrije in izrabljeno mehanizacijo, revna, nerazvita območja in nizke osebne dohodke, ki so konstantno za okrog 12% nižji od povprečnih osebnih dohodkov v republiki.

Posledica tega je, da določene pravice iz zdravstvenega zavarovanja ni mogoče razširiti, v nekaterih primerih pa jih je potrebno celo skrajšati. Obenem je treba za minimalno zdravstveno varstvo zbrati dodatna sredstva, kajti redna sredstva ne zadostujejo. Podoben položaj je tudi v skupnosti zdravstvenega zavarovanja kmetov.

Glede zdravstvenega varstva kmetov je občutna razlika pri plačevanju ambulantnih storitev, obiskih na domu, zdravilnih itd., kjer mora zavarovana oseba plačevati polovico stroškov. Razen tega morajo kmetje za prvih 30 dni plačevati tudi 25% stroškov zdravljenja v bolnišnici. Prevozi z reševalnimi avtomobili gredo, razen ob duševni bolezni, nalezljivi bolezni in življenjsko nevarni poškodbi — v celoti v breme kmetov.

Ob nezmogljivosti za delo so kmetje oškodovani tudi pri dohodku, ker ne prejema denarnega nadomestila, kot ga imajo bolni delavci. V času bolezni njihovo delo stoji ali pa ga s težavo opravljajo njihovi družinski člani. Na njihovem premoženju nastaja materialna škoda, ki je nihče ne povrne. To je najpogostejši vzrok, da se kmet ne odloči za pravočasno zdravljenje, temveč ga ra do zadnje moči.

Za leto 1972 je predvideno, da se plačevanje prispevkov za zdravstveno zavarovanje kmetov poveča za 15%. Kolikor so se zvišali življenjski stroški. Pred sprejetjem je tudi zakon o starostnem zavarovanju kmetov. Če bo sprejet, bodo kmetje s 1. januarjem prihodnjega leta pričeli plačevati prispevke za pokojninsko zavarovanje. Dejstvo je, da približno ena tretjina zavarovancev naše zavarovalne skupnosti že doslej ni mogla plačevati predpisanih dajatev. Z uvedbo pokojninskega zavarovanja pa se bodo dajatve kmetov marsikje povečale tudi za 100%. Ob tem se moramo zamisliti, ali smo dovolj preučili gospodarsko zmogljivost našega kmeta. Ali bo naš kmet sposoben nositi takšna finančna bremena in obenem nuditi svoji družini minimalni življenjski standard? Ne smemo pozabiti, da je v povojnih letih večina mlade, najbolj sposobne delovne sile odšla s kmetij v industrijo za boljšim zaslužkom in boljšimi delovnimi pogoji. Na kmetijah pa so ostali večinoma stari, za delo nezmožni ljudje.

Kmetje upravičeno kritizirajo razlike, ki nastajajo med delavskim in kmečkim slojem. Vse večje dajatve, ki jih že leta in leta predpisujemo kmetom iz naslova zdravstvenega zavarovanja, destimulirajo mladega človeka na kmetiji. Zato se raje odloči za zaposlitev v industriji, kjer vidi trdnjše eksistenco in boljši življenjski standard. Na podeželju je čedalje več opuščene zemlje, ki je stari ljudje niso več sposobni obdelovati. Kmetje pravijo, da je stanju kriva družba, ki je v preteklosti vprašanje zasebnega kmetijstva tako mačehovsko obravnavala.

Če hočemo socialne razlike med delavci in kmeti vsaj nekoliko omejiti, je nujno potrebno izenačiti pravice v zdravstvenem zavarovanju delavcev in kmetov. Kmetje je potrebno tudi starostno zavarovati. Povečati se mora udeležba pri sofinanciranju zdravstvenega varstva in starostnega zavarovanja kmetov in določiti je treba status kmeta. Tiste, ki bremen ne bodo zmogli, je potrebno socialno podpreti, zlasti če nimajo drugih sredstev za preživljanje.

Namesto
čestitk

Predsedstvo Republiške konference Zveze mladine Slovenije se je odločilo, da ob letošnjem Novem letu ne bo pošiljalo novoletnih čestitk.

Ta sredstva, v višini tisoč novih dinarjev, je predsedstvo RK ZMS namenilo izgradnji šole, spomenika NOB, v Cerknem.

Zato ob tej priložnosti RK ZMS čestita vsem občanom in jim želi čimveč delovnih uspehov v letu 1972.

Vojnik

KJER SO NEKOČ HOJE BILE...

Da so v Vojniku nekoč bile hoje, bo menda držalo. In če je zgodovini verjeti, potem nam ne preostane nič drugega, kot to, da napišemo, da je ime Vojnik nastalo iz »hvojnika«. Ime se je pozneje razvijalo po svoje, jaz pa se v Vojniku nisem zanimal za hoje, pač pa za Vojničane in njihovo delo, kaj delajo v krajevni skupnosti, kaj v šoli in kakšne probleme imajo. Te imajo namreč povsod in sem si mislil, da bi bilo dobro, če bi tudi v Vojniku pobral zanje. Stvari ne pridejo nikoli kar same od sebe. Precej korakov je treba izmeriti, da izveš to in ono. Tudi jaz sem jih. Obračal sem kljuko, odpiral vrata, vljudno pozdravljal. Na krajevni skupnosti sem dobil tajnika in tovarišico, za katero ne vem funkcije. Ko sem povedal svojo željo, mi je tajnik jasno in glasno povedal, da ni pristojen dajati kakršnekoli informacije. Ko sem mu razložil, da ne gre tukaj za nikakršen kriminal ali kaj takega, je kljub temu vztrajal. Predsednika krajevne skupnosti ni bilo doma. Bil je v službi v Celju.

Tako torej: tajnik noče govoriti, predsednika ni, oba dva pa največ vesta o zadevah, zaradi katerih sem prišel. Takrat se mi je posvetilo v glavi in spomnil sem se rešilne bilke: kdo drug bi mi še vedel več povedati kot prosvetar.

Šel sem k Miru Klančniku, ravnatelju dveh šol, ki jih Vojnik premore — eno nad cesto in eno pod cesto. Jaz sem šel k tisti, ki je nad cesto. Tam ima svoje prestopovanje Miro Klančnik, ki je njega dni vtepal učenost v glave mladim Kozjancem. Kozjem, pa ga je val življenja zanesel na ta konec. Miro je hkrati tudi predsednik SZDL in kot takšen marsikaj ve o kraju, v katerem živi že lep čas in sam pravi, da se počuti Vojničana. Kakorkoli pač že je, znašel sem se v pisarni. Zunaj, po hodnikih, je bilo živahno, šolski zvonec je pel, midva pa sva pogruntala, da se od nekega poznava in potem je Miro Klančnik dejal, da je zelo vesel, kadar vidi kakšnega Kozjanca. No, dobro, jaz sem Kozjanec.

Brskanje po zgodovini me je že od nekdaj veselilo in nisem si mogel kaj, da ne bi vprašal, kako in kaj je bilo z Vojnikom v preteklosti.

Po izpranih virih sega Vojnik v dobo prvotne slovenske naseljenosti. Zivljenje in nastanek trga sta bila v tesni zvezi z vojniškim gradom, ki je nastal v XI. ali XII. stoletju na Tomaževem hribu vzhodno od naselja. Prvič se javlja kot trg leta 1524 v vojniškem gosposcinskem urbarju. Trg se je smatral kot deželno knežji trg, ker je bil pač last deželnega kneza. Trške pravice so mu verjetno podelili Habsburžani kot deželni knezi le-

ta 1456, ko so prevzeli celjsko imovino. Trg je imel sodno oblast in eno pod cesto. V njem je bilo precej obrtnikov, gostiln pa kar dvajset.

V trgu so bili v fevdalni dobi premnogi obrtniki, ki so krojili gospodarsko usodo kraja. Pojdimo kar po vrsti: svoje zatočišče so tukaj imeli peki, barvarji, tkalci, krojači, čevljarji, usnarji, krznarji, sedlarji, kolarji in kočljarji, mizarji in tesarji in tako naprej. Skratka, trg je cvetel, je zaključil svojo pripoved Miro Klančnik.

Danes je Vojnik takšen, kot je še mnogo naših krajev. Imajo tri cerkve in dve šoli, nekaj gostiln, telovadnico, ki je premajhna, vsak

gih smeri. Gotovo, to je »deželna cesta«.

»Vojnik bo čez nekaj let prerasel v pravo malo mesto. Narejene so že analize, ki kažejo, koliko nas bo v prihodnjih letih. V tem smislu tudi delamo, da nas ne bo preseñtalo.«

Povedal mi je tudi, da ne delajo samo analiz, ampak da so med drugim tudi adaptirali fizikturni dom, ki je menda že premajhen in da bodo enako naredili tudi s kulturnim domom. V Vojniku imajo tudi knjižnico, ki je, pravijo tako, kar precej bogata.

Društva, ki se ukvarjajo s kulturno prosvetno dejavnostjo, imajo na razpolago kulturni dom. Tu in tam kaj

»Deželna cesta« gre skozi trg in dobro moraš paziti, da te kdo ne podre.

čas bodo imeli tudi referendum o samoprispevku za dograditev šolskega poslopja. To je, po besedah Mira Klančnika, nujno potrebno, saj imajo menda en razred v kleti, kjer primanjkuje prostora.

Vojnik danes živahno utripa. Skozenj dan za dnem pelje cel kup avtobusov iz mno-

zapojejo, največ zaslug za prepevanje v Vojniku pa ima prosvetno društvo »Francis Prešeren«, ki ima tudi svoj pevski zbor. Vodi ga Peter Volasko. Vojničani pravijo, da je to zelo v redu zbor. Zbor nastopa na vseh proslavah.

Kako pa je kaj z družbeno političnimi organizacija-

mi? me je zanimalo. Zunaj pa je hrupno zazvonil zvonec in spet sem imel občutek, da sem v čebelnem panju.

»Moram reči, da skoro vse organizacije dobro delajo, še bolj pa je pohvalno to, da nastopajo skupno in složno. Tako na primer vsako leto pripravimo skupaj medobčinsko gramsko revijo, sedaj pa se vsi pripravljamo na referendum za šolstvo.«

Referendum je sploh tisti žulj, ki najbolj peki Vojničane, a vendar vsi vedo, da bo uspel. Saj mora uspeti. Njihovi otroci morajo imeti spodobne pogoje za pouk in pika. Taki so Vojničani — odločni in pogumni.

Miro Klančnik je tudi povedal, da s problemi nimajo težav. Kolikor jih je, jih sproti reši krajeva skupnost. Problemčič je, zaradi mladine namreč — nimajo se kje zabavati. Tudi to bo, pravijo v Vojniku, ko bomo adaptirali in prizidali prizidek k kulturnemu domu. Še en problemčič je tudi odlaganje smeti. Prostora namreč ni in stvari se urejajo brez reda. Tudi to bodo uredili, so rekli.

Prosvetarji prav kot novinarji nimajo miru, zato me je Miro Klančnik kmalu zapustil. Odsel sem v telovadnico, kjer sem našel mladega telovadnega učitelja Bruna Toplaka.

»Precejšnje pomanjkanje športnih igrišč, je prav gotovo problem, ki ga bomo morali kmalu rešiti«, je dejal Bruno. Tudi telovadnica je premajhna, rekviziti nezadostni. Vojnik raste iz dneva v dan, pa nima niti svoje kinodvorane.

O tem, kako Vojnik raste, sem sa lahko prav kmalu prepračil, ko sem zapustil telovadnico in jo mahnil po glavni, deželni cesti, kot so rekli njega dni. Na desno, če greste proti Mariboru, raste pred naseljem cel kup hiš — Vojnik se širi proti Celju in bo prav kmalu prišel do oddelka nevrološke klinike.

Se danes je v Vojniku precej drobnih obrtnikov, industrije nimajo. Vse, kar je v bližnji Skofji vasi in pa v Celju. Pa vendar živi Vojnik svojstveno življenje med ozkimi ulicami, ki lezejo tja nekam pod tisti dve cerkvi. Ena je višje in ena nižje.

MILENKO STRASEK

JOŽE
BRILEJ

Kadar bo kdorkoli izmed vas obiskal Podčetrtek, prijazen trg pod mogočnim gradom sredi gozdov, si naj gre ogledat šolo. Marsikaj bo videl in nikoli mu ne bo šel tega obiska. Če pa boste slučajno in skoraj verjetno je, videli moža srednje rasti, ki se mu mudi, potem bo to prav gotovo Jože Brilej, ravnatelj.

O šoli in njenem delu ne bi govoril, pač pa bi povedal nekaj več besed o njem, ki je s pridnim delom in razumevanjem dosegel vse to. Se več: vse, kar je in kar še bo, je plod mnogoletnega dela in ljubezni do naše najmlajše generacije, ki ji je Jože Brilej vdan do zadnjega vlakca svojega telesa.

Jože Brilej je bil rojen 1924 leta v Radečah, kjer je tudi končal osnovno šolo. Nižjo gimnazijo pa je obiskoval v Celju, kamor se je vsak dan vozil.

Prišla je vojna in Jože je skupaj s svojo družino, se pravi s sestro in dvema bratoma zapisan pri švabski soldateski kot »politisch verdächtig« (politično nezanesljiv). Ze takoj v začetku vojne je bil v mladinski organizaciji, ki ni bila naklonjena novemu gospodarju, zato so ga dali na prisilno delo v cementarno Trbovlje. Leta 1943 so ga mobilizirali v nemško vojsko, a je zaradi oznake »politično nezanesljiv« moral o-

dit v delovno skupino za špansko mejo, kjer je delal utrdbe. Starejše so Nemci odgnali v Matthausen.

V začetku leta 1944 je imel Jože dovolj dela za švabsko soldatesko in jo je pobrisal iz Spanije k francoskim partizanom. Ko je general Charles de Gaulle prišel iz Marseille, je bil osnovan jugoslovanski konzulat. Poslali so ga v Bari, takratno jugoslovansko zavezniško bazo, od koder je spomladi 1945 prišel v Split, maja pa v Trst.

Jože je začel delati, vojna je bila končana. Naredil je pedagoški tečaj in je bil nastavljen na svoje prvo delovno mesto, v Loko pri Zidanem mostu. Vmes je privatno študiral in naredil to, kar mu je vojna preprečila. Tudi pedagoško akademijo je končal.

Iz Loke je prišel v Podkraj pri Zidanem mostu in tukaj se je začela njegova romarska pot, ki se je končala v Podčetrtku. Čestokrat je moral

obrazi

šolski upravitelj Brilej vse stvari urejati sam. V Podkraju je nosil v nahrbtniku šipe za okna, ki so bila do njegovega prihoda prazna. Mogoča preizkušnja za klenega šolnika je bila hribovska šola v Sentjurju pod Kumom. Sam pravi, da se je tukaj prekalil.

Potem je nekaj časa učil na nižji gimnaziji v Radečah, 1951 pa je delal v vzgojno popoljševalnem zavodu. Od tam je tudi prišel v Podčetrtek, ker ni več zmogel tega dela. Bil je na koncu, izčrpan do kraja.

V Podčetrtku se je prizadevalni šolnik ustalil, postal takorekoč domačin, ki ga vsi poznajo in spoštujejo. Dans je Jože Brilej Obsoteljčan in se takšnega tudi počuti. Le miru ne pozna njegova skromnost — vedno nekaj dela. Za takšne ljudi pravijo, da se umreti nimajo čas.

MILENKO STRASEK